

Aile sigortası

Hüseyin Çelik

1965 yılında Afyon'da dünyaya gelen Hüseyin Çelik, 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. 8, 9, 10 ve 11. Kalkınma Planlarının hazırlanmasında görev aldı. SSK Genel Müdürlüğünde müfettiş, Acıbadem Sağlık Grubunda satın alma ve lojistik, pazarlama ve kurumsal iletişim ile hastane direktörlükleri yaptı. Aile, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Soysal Güvenlik Reform Projesi'nde danışmanlık yaptı. 2013-2017 yıllarında Sağlık Bakanlığında Müsteşar Yardımcılığı yapan Çelik, kurucusu olduğu özel bir şirkette çalışmaktadır.

Hakan Oğuz Arı

1973 yılında Eskişehir'de dünyaya gelen Hakan Oğuz Arı, Hacettepe Üniversitesi İİBF Sağlık Yönetimi Bölümünden mezun oldu. 2003 yılında Hıfzıssıhha Mektebinde göreve başladı. 2011-2013 yılları arasında Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğünde sağlık ekonomisi ve finansmanı alanında çalışmalar yürüttü. OECD, Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarla ortaklaşa yürütülen birçok proje, eğitim ve araştırmalarda aktif görev aldı. 2013-2017 yılları arasında Sağlık Bakanlığı müsteşarlık makamında danışman olarak görev yapan Arı, halen Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsünde uzman olarak çalışmaktadır.

Sosyal güvenlik, bir ülke halkının bugününü ve yarınını güvence altına almayı amaçlayan ve bu ikisi arasında sıkı bir birlik ve uyum kurmuş olan kurumlar bütünüdür. Başka bir ifadeyle sosyal güvenlik; bir mesleki, fizyolojik veya sosyo-ekonomik riskten ötürü geliri veya kazancı sürekli veya geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme veya yaşama ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir (1). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yaptığı tanımlamaya göre ise sosyal güvenlik; bireylerin hastalık, meslek hastalığı, iş kazaları, sakatlanma, işsizlik, yaşlılık, ölüm, analık, çocuk sayısının artması gibi durumlarda geçici veya sürekli olarak kazançtan yoksun kalmaları halinde korunmalarına ilişkin genel önlemler sistemidir (2). Aile sigortası ise toplumun temel yapı taşı olan aileyi korumayı hedeflemektedir. Aile sigortasıyla, ülkemizdeki tüm vatandaşların bir sosyal güvenlik sistemi ile ilişkilendirilerek sosyal koruma sağlayan bir sistem geliştirilmesi, vatandaşların yoksulluktan ve yoksulluğun olumsuz etkilerinden korunması amaçlanmaktadır.

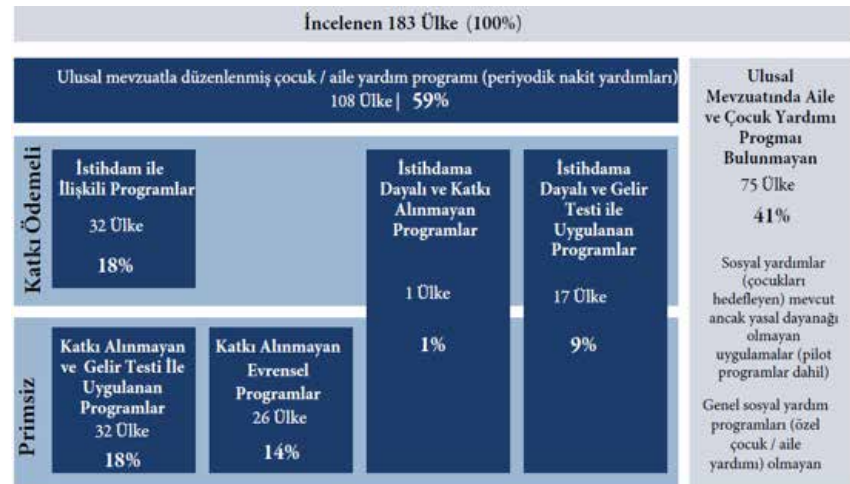
1. Aile Sigortasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler

Günümüzde tüm ülkelerin belirli bir sosyal güvenlik sistemi mevcuttur. Türkiye'de anayasal hükümler uyarınca devletin en önemli görevlerinden biri sosyal devlet olmanın gereklerini yerine getirmektir (3). Aile yardımları, 102

No'lu ILO Sözleşmesinin 39 ile 46. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Sözleşme, aile yardımlarının kapsamını ve hangi hallerde gerçekleştirileceğini tanımlamaktadır. Bu yardımlar, kanunla belirlenmiş sigortalı olma şartlarını ve staj süresini tamamlamış olan kişilere periyodik ödemeler yapılması veya çocukların yiyecek, giyecek, barınma, tatil yapma ihtiyaçlarının karşılanması, ailelere evlerini geçindirebilmeleri için yardım edilmesi veya bu yardımların bir karması şeklinde ailelere sağlanması olarak belirlenmiştir. Türkiye, sözleşmede hastalık ödeneklerine, ihtiyarlık yardımlarına, iş kazalarıyla meslek hastalıkları halinde yapılacak yardımlara, maluliyet yardımlarına ve ölüm yardımlarına ilişkin

bölümlerine ait mükellefiyetlerini kabulü; sağlık yardımlarına ve analık yardımlarına ilişkin bölümlere ait mükellefiyetlerin ise geçici istisna hükümlerinden yararlanmak suretiyle kabulü kaydıyla onaylamış ve 29 Ocak 1975 tarihinde yürürlüğe koymuştur (4). Türkiye sözleşmede belirtilmiş olan ve bir sosyal güvenlik sistemi tarafından kapsanması gereken temel alanlardan sadece ailevi yükler (sosyo-ekonomik riskler) başlığını kapsam dışında tutmuştur. Bununla birlikte, Avrupa Sosyal Şartının 16. maddesi de aile yardımlarını öngörmekte olup Türkiye söz konusu maddeyi onaylamıştır (5). Sosyal güvenlik sistemimiz aile sigortasını içermemesi yönüyle ILO'nun 102 No'lu Sözleşmesinin gerisinde kalmaktadır (6).

Şekil 1: Dünya Ülkelerinde Ulusal Mevzuatta Yer Alan Çocuk ve Aile Yardım Programlarına Genel Bakış (Program Türüne ve Kapsamına Göre), 2012/2013

(Kaynak: ILO, World Social Protection Report 2014/15, Building Economic Recovery, Inclusive Development and Social Justice, Geneva, 2014.)

2. Aile Sigortası Ülke Uygulamaları

Sosyal koruma, çocuklar ve aileler için yoksulluğun önlenmesi ve azaltılmasında, eşitsizliklerin giderilmesinde ve çocuk haklarının gerçekleştirilmesinde esastır. Son gelişmelere rağmen, dünyanın birçok yerinde çok fazla çocuk yoksulluk içinde yaşamakta ve en temel haklardan mahrum kalmaktadır. Aslında dünyanın pek çok yerinde çocuklar ve çocukları olan aileler, hem parasal hem de diğer yoksulluk biçimleri bakımından nüfusun diğer gruplarından daha fazla risk altındadır. Bu nedenle çocukların ve ailelerin faydalanacağı yardımlar da dahil olmak üzere, çocuklar ve aileler için gelir güvencesini sağlayacak önlemlerin artırılması için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Mevzuatla tanımlanmış belirli çocuk ve aile yardım programları 108 ülkede var olmakla birlikte genellikle nüfusun sadece küçük gruplarını kapsamaktadır. 75 ülkede bu tür programlar mevcut değildir. 102 No'lu ILO Sözleşmesinde çerçevesi tanımlanmış olan aile yardımlarının temel amacı, çocukların refahını ve ailelerinin ekonomik istikrarını sağlamaktır (7). Aile yardımları, çeşitli sosyal koruma programları veya bunların kombinasyonlarını içerir (bkz. Şekil 1).

Bazı ülkeler ebeveynlerin istihdamı veya gelir durumundan bağımsız olarak tüm çocukları kapsayan evrensel çocuk hakları sağlamakta ve bunu genellikle genel vergilendirmeyle finanse etmektedir. Sağlanan yardımlar genellikle sabit ödemeler şeklindedir. Ancak yardım oranları ailenin sahip olduğu çocukların yaşı veya ailedeki toplam çocuk sayısı dikkate alınarak farklılaştırılabilir. Bazı ülkelerde, çocuklarla ailelere vergi iadeleri veya negatif gelir vergisi sağlayarak, yardımlar tamamen veya kısmen vergi sistemi yoluyla düzenlenir. İstihdam kapsamında olan vatandaşlar için sağlanan çocuk veya aile yardımları genellikle katkılarla finanse edilir, sosyal sigorta programları ile düzenlenir ve çoğunlukla kayıtlı ekonomideki çalışanları kapsar (7). Almanya'da aile yardımları sosyal yardım olarak uygulanmaktadır. Aile yardımları bir veya birden fazla çocuğu olan ebeveynlere, aileleri ile bütün bağları kesilmiş olan çocuklara ve tam yetimlere verilmektedir. Aile yardımlarının finansmanı devlet tarafından sağlanmaktadır. Fransa'da aile yardımlarından ülkede yerleşmiş olanların tamamı yararlanabilmektedir.

Tablo 1: Türkiye'de Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarafından Sunulan Sosyal Yardım Programları

	Yardım Türü	Açıklamalar
Aile Yardımları	Gıda Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelerin temel gıda ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
	Barınma Yardımları	Oturulamayacak derecede eski bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan muhtaç vatandaşlara evlerinin bakım ve onarımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır.
	Sosyal Konut Projesi	Sosyal güvencesi olmayan, muhtaç durumda bulunan vatandaşlara Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) aracılığıyla ev yapımını kapsamaktadır.
	Yakacak Yardımları	2003 yılından itibaren Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlanan kömür sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları aracılığı ile ihtiyaç sahibi ailelerin kışlık yakacak ihtiyacının karşılanması amacıyla hane başına en az 500 kg olmak üzere dağıtılmaktadır.
	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı	Düzenli nakdi yardım programının hedef kitlesi 3294 sayılı kanun kapsamında olan eşi vefat etmiş kadınlar olarak belirlenmiştir.
	Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Yardım Programı	2013 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca zorunlu askerlik hizmetini yürüten er ve erbaşların ihtiyaç sahibi ailelerine yönelik düzenli nakdi yardım programı başlatılmıştır. Askere giden kişi evli ise, programdan resmi nikâhli eşi faydalandırılır. Askere giden kişi bekâr ise başvuru önceliği annesindir; anne hayatta değil ise baba başvuruda bulunabilir.
	Öksüz ve Yetim Yardımı	Annesi veya babası vefat etmiş çocuklara yönelik yürütülen düzenli ve nakdi sosyal yardım programıdır.
	Doğum Yardımı	Türk vatandaşlarına ve mavi kart sahiplerine, canlı doğan birinci çocuğu için 300.TL, ikinci çocuğu için 400.TL, üçüncü ve sonraki çocukları içinse 600.TL tutarında doğum yardımı yapılmaktadır.
	Eğitim Yardımları	Eğitim Materyali Yardımı
Şartlı Eğitim Yardımı		Nüfusun en yoksul %6'lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, Şartlı Eğitim Yardımı yapılmaktadır. Aylık ödeme miktarları: <ul style="list-style-type: none"> • İlköğretime devam eden erkek öğrenci için aylık 35 TL • İlköğretime devam eden kız öğrenci için aylık 40 TL • Ortaöğretime devam eden erkek öğrenci için aylık 50 TL • Ortaöğretime devam eden kız öğrenci için aylık 60 TL düzeyindedir.
Öğle Yemeği Yardımı		1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitimdeki taşınabilir eğitim uygulaması kapsamında okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren bu program 2003-2004 öğretim yılından itibaren kaynağı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan karşılanmak üzere il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.
Ücretsiz Kitap Yardımı		2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren kaynağı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'ndan aktarılmak suretiyle MEB tarafından ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz verilmektedir.
Öğrenci Barınma, Taşıma, İlaç Yardımı		Taşınabilir sistem dışında kalan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ulaşım, öğle yemeği, barınma vb. ihtiyaçlarına yönelik sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
Engelli Öğrencilerin Okullarına Ücretsiz Taşınması		Bu yardım 2004-2005 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaktadır.
Yaşlı ve Engellilere Yönelik Yardımlar	Yaşlılık Yardımı	<ul style="list-style-type: none"> • 2022 sayılı kanun doğrultusunda 65 yaşını doldurmuş olan, • Nafaka bağlanmamış veya nafaka bağlanması mümkün olmayan, • 2828 sayılı kanun kapsamında harçlık almayan, • Sosyal güvenlik kurumlarından bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, • Uzun vadeli sigorta kollarına tabi olacak şekilde çalışmayan, • Kendisi ve eşi dikkate alınmak suretiyle kişi başına düşen ortalama aylık geliri, asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden az olan Türk vatandaşlarına bağlanır.
	2022 sayılı Kanun Kapsamında Uygulanan Engelli Yardımları	Bu kapsamda; <ul style="list-style-type: none"> • %40-%69 oranında engeli bulunan vatandaşlarımızı yönelik ödemeler • %70 ve üzeri oranda engeli bulunan vatandaşlarımızı yönelik ödemeler • 18 Yaş Altı Engelli Yakını Yardımı yapılmaktadır.
	Silikozis Hastalarına Yapılan Yardımlar	Mayıs 2011'e kadar 3 aylık sürede başvuru yapan kişilere yönelik sürdürülen yardımlardır. Bu yardımlara yeni başvuru alınmamaktadır.
	Evde Bakım Yardımı	2828 sayılı kanunun ek 7. maddesi hükmü ve ilgili mevzuatı gereği yürütülen evde bakım yardımına ilişkin iş ve işlemler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından yerine getirilmektedir.

Aile ödenekleri her çocuk için sağlanmakta ve ödeneğe hak kazanmak için iki çocuk geçindirme şartı bulunmaktadır. Aile yardımları genel sisteme tabidir ve finansman kaynağı sosyal sigortalar için ödenen paylardan karşılanır. İsviçre’de aile yardımları, tüm ebeveynlere çocuk sahibi olma durumuna göre ödenen sabit bir çocuk yardımı ve daha geniş bir ilave aile ödemesi şeklinde vergilerle finanse edilen, zorunlu ve genel bir program dâhilinde yürütülmektedir (8).

3. Türkiye’de Aile Sigortası Kapsamında Sayılabilecek Yardımlar

Türkiye’de hâlihazırda hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler tarafından farklı yasal düzenlemelere göre birbirinden farklı sosyal yardım programları yürütülmektedir. Mevcut durumda Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları çeşitli sosyal yardım faaliyetleri yürütmektedir (9). Ülkemizde devlet memurları 657 Sayılı Kanun’un 201. Maddesi uyarınca aile yardımı alabilmektedir. Aile yardımının memura sağlanabilmesi için ilk şart memurun evli olması, ikinci şart ise eşinin sigortalı olarak bir kurum veya kuruluşta çalışıyor olmasıdır. Ayrıca memurun çocuğu varsa çocuk sayısına göre aile yardımı miktarı da artmaktadır. Çocuk sayısı ve çocukların yaşları da sağlanacak aile yardımının belirlenmesinde göz önüne alınan diğer kriterlerdir. Bu anlamda yapılmakta olan bir diğer yardım türü ise asgari geçim indirimi (AGİ) uygulamasıdır. AGİ devletin bir işçinin kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler için uyguladığı gelir vergisi indirimidir. Diğer bir tanımla AGİ on altı yaşını doldurmuş her çalışanın elde ettiği gelirin bir kısmının vergiden muaf tutulmasıdır. AGİ hesaplanırken çalışanın medeni durumu, varsa eşin çalışma durumu, çocuk sayısı ve çocukların yaşları dikkate alınır. Bu indirim her sene yeniden hesaplanarak yayımlanır. Tablo 1’de Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Türkiye’de vatandaşlara sunulmakta olan sosyal yardım programları toplu bir halde sunulmaktadır (10).

Ülkemizde halen ILO’nun 102 No’lu Sosyal Güvenlik Sözleşmesi hükümleri

	Yardım Türü	Açıklamalar
Özel Amaçlı Yardımlar	Aşevleri	Aşevleri sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından işsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde yaşlı, engelli, kimsesiz ve muhtaç vatandaşlarımıza günlük sıcak yemek verilmesi amacıyla işletilmektedir.
	Afet Yardımları	Toplumsal hayatın hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkan ve insanlar tarafından da engellenemeyen, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar nedeniyle ortaya çıkan temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
	Acil Durum Yardımları	Normal hayat akışı içinde bir anda ortaya çıkan, toplumun bir kesiminin veya bir hanenin faaliyetlerini ya da yaşamını olumsuz etkileyen olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz halleri nedeniyle ortaya çıkan temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
	Terör Zararı Yardımı	Terör olaylarından etkilenen, evlerini terk etmek zorunda kalan ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken vatandaşlarımızın acil ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
	Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar	Şehit yakınları ve gazilerimizin acil ve temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca verilen desteklerdir.
Sağlık Yardımları	Engelli İhtiyaç Yardımları	Sosyal güvenceden yoksun engelli vatandaşların topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yürütülen bir sosyal yardım programıdır.
	Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Sosyal güvencesi olmayan ve gelir kriteri şartını sağlayan vatandaşların sağlık sigortası primleri bakanlık tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ödenir.
	Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi	Sosyal güvencesi olmayan ve gelir kriteri şartını sağlayan vatandaşların katılım payı ödemeleri bakanlık tarafından karşılanmaktadır.
	Şartlı Sağlık Yardımı	Şartlı Sağlık Yardımı kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan ailelere 0-6 yaş arası çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri şartı ile düzenli nakit para yardımı yapılmaktadır. Doğumun hastanede yapılması halinde bir kereye mahsus 75 TL, Düzenli muayenelerin yapılması halinde doğumdan önce aylık 35 TL ve Doğumdan sonra 2 kereye mahsus 35 TL yardım yapılmaktadır.
Yabancılarla Yönelik Yardımlar	Sosyal Uyum Yardımı	Sosyal Uyum Yardımı, Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen ve BM Dünya Gıda Programı (WFP), Türk Kızılayı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.
	Yabancılarla Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı	2000’li yılların başından bu yana Türk toplumundaki dezavantajlı ailelere, çocuklarını okula düzenli şekilde göndermeleri şartıyla, Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) desteği sağlamaktadır.

gereğince aile yardımı olarak ifade edilen ve ikinci bölümde belirtilen yardımlar (her korunan bireye periyodik ödemeler yapılması veya çocuklara yiyecek, giyecek, mesken, tatil geçirme yerleri veya ev idaresinde yardım sağlanması) aile sigortası ismi verilmeksizin ailelere yiyecek, barınma ve ev idaresi ihtiyaçlarını karşılanmasına yönelik yardımlar sağlanmaktadır. Ek olarak ailelere sosyal konut sahibi olabilmek için, yakacak yardımları, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik nakdi destek yardımları, muhtaç asker ailelerine yönelik yardım programı, öksüz ve yetim yardımı ile doğum yardımı da sağlanmaktadır. Gelirin daha adil dağılımı ve yoksulluğun azaltılması amacıyla yürütülmekte olan sosyal yardım programlarının aile sigortası yapısı kapsamında bütünlük bir anlayışla ele alınması hâlinde, daha etkin bir sosyal güvenlik ve sosyal yardım politikası tesis etmenin ve uygulamanın mümkün olacağı düşünülmektedir.

4. Türkiye İçin Aile Sigortası

Türkiye için aile sigortasında kapsanacak kişiler: Aile sigortası, Genel Sağlık Sigortasına benzer bir şekilde zorunlu olarak tüm nüfusu kapsamalıdır. Aile sigortasının, hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar, kamu idarelerinde çalışanlar, emekliler, yoksul statüsündeki vatandaşlar, herhangi bir sosyal güvence sistemine tabi olmayan varlıklı nüfus gurubu gibi toplumun tüm katmanlarını kapsayacak bir yapılanma olması önem taşımaktadır.

Sağlanacak aile sigortası yardımları: Aile sigortası kapsamında Türkiye’de, ailelerin ve çocuklarının yiyecek, giyecek, barınma, ulaşım, eğitim, sağlık, tatil yerleri veya ev idaresinde ihtiyaç duyulacak kalemlerin karşılanabilmesi için gerekli olan ödemelerin veya bu ödemelerin bir

karması şeklinde periyodik olarak asgari yaşam standardı gelinine sahip olmalarını sağlayacak ödemelerin gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Ödemeler ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, ailenin hanedeki kişi başına düşen geliri, TÜİK tarafından hesaplanan yoksulluk sınırı, aile yoksulluk ve açlık sınırı değerleri gibi rakamlar göz önünde bulundurularak belirlenebilir. Gelir getirici bir işte çalışmayan veya çalışamayan, herhangi bir gelire sahip olsa da belirlenen eşik değerinin altında olan ve muhtaç olan aileler, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığı ile aile sigortasından yararlandırılarak sosyal devlet anlayışının pekiştirilmesi sağlanabilecektir. Kamu otoriteleri tarafından hâlihazırda sağlanmakta olan sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri diğer fon ve kamu uygulamaları tarafından karşılanmakta olduğundan aile sigortası tarafından vatandaşlara sağlanacak hizmetler kapsamında yer almaması önerilmektedir.

Finansman kaynağı: Aile sigortası finansmanında dünya ve Avrupa uygulamalarında farklı sistemler söz konusudur. Bazı ülkeler aile sigortası harcamalarını genel vergiler aracılığı ile finanse ederken bazıları ise istihdama dayalı prim ödemesiz ve bir gelir testine dayalı sistemlerle finanse etmektedir (Şekil 1). Türkiye'de hayata geçirilmesi önerilen aile sigortası giderlerinin, Genel Sağlık Sigortası sistemi kapsamı ile aynı şekilde tanımlanması suretiyle primlerle finanse edilmesi önerilmektedir.

Sonuç

Ülkemizde hala ağırlıklı olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

tarafından çeşitli kurumlarca sosyal yardım uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Bu yardımlar Tablo 2'de de özetlendiği gibi aile yardımları, eğitim yardımları, yaşlı ve engellilere yönelik yardımlar, özel amaçlı yardımlar, sağlık yardımları ve yabancılara yönelik yardımlar kategorileri altında bulunan çok çeşitli programlar ile sunulmaktadır (10). Türkiye'de ILO 102 No'lu Sosyal Güvenlik Sözleşmesi hükümleri ile diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi uluslararası standartlara uygun aile ve çocuk yardımları sunan bir sosyal güvenlik mekanizmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca anayasanın 60. maddesi ile tüm vatandaşların sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve devlet bu güvenliği sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve teşkilatı kurmakla görevlendirilmiştir. Bu anlamda Türkiye'de aile ve çocuk yardımlarını kapsayacak bir aile sigortası kurulması anayasal hükümlerin yerine getirilmesi bağlamında kamusal bir görev olarak değerlendirilebilir. Aile sigortasıyla hedeflenenlerin başında, sosyal yardımların amaç dışı bireylerin zenginleşmesine ya da ekonomik üretkenliğin azaltılmasına meydan vermeyecek şekilde bütünleşik bir yapıda reforma tabi tutulması gelmektedir. Sistemin sigorta anlayışıyla devletin tek taraflı verdiği ve bir hakka dönüşmeyen yardım anlayışı ile değil, sigorta yaklaşımı ile ele alınarak hak anlayışı ile tasarlanması ve bunun vergilerle değil de primlerle finanse edilmesinin yolunun açılması, prim ödeyemeyecek durumda olanların primlerinin GSS örneğinde olduğu gibi devlet tarafından ödenmesi önerilmektedir. Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda, Türkiye'de

hem uluslararası hukuka ve imzalanan sözleşmelere uyum sağlanabilmesi hem de vatandaşlara bütüncül bir şekilde sosyal güvenlik hizmetlerinin sunulabilmesi için aile yardımları olarak nitelendirilebilecek aile sigortası uygulamasının hayata geçirilmesi, bir öncelik ve gereklilik olarak ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- 1) Cahit Talas, *Toplumsal Ekonomi*, 7. Basım, Ankara, Imge Kitabevi Yay., 1997, s.398.
- 2) ILO, *Introduction to Social Security*, Geneva, International Labour Office Publication, 1984, s.3.
- 3) Fırat Muhammet Sabir, *Türkiye'de Sosyal Güvenlik Kurumu Bütçesi ve Sosyal Güvenlik Açıkları*, TBB Dergisi 2016 (127), s.319
- 4) ILO Türkiye Ofisi, *102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi*, https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_37270/lang--tr/index.htm (Son Erişim Tarihi: 14.05.2019).
- 5) Avrupa Konseyi, *Avrupa Sosyal Şartı*, 18 Ekim 1961.
- 6) Altıntaş Cenkhan, *Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Sosyal Güvenlik Teşkilatı (ISSA) Tarafından Yayınlanan Uluslararası Belgelerde Sosyal Güvenliğin Kapsamı Ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, *Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği, Sosyal Güvenlik Dergisi / Sayı 7*, s.48.
- 7) ILO, *World Social Protection Report 2014/15, Building Economic Recovery, Inclusive Development and Social Justice*, Geneva, 2014.
- 8) *Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Avrupa Birliğinde Sosyal Güvenlik*, Ankara, 2012.
- 9) İncedal Sümer, *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi*, Ankara, 2013.
- 10) *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*, <https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/> (Son Erişim Tarihi: 14.05.2019).